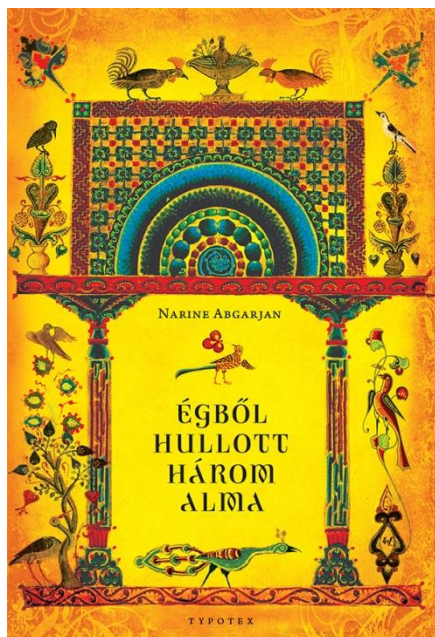

Narine Abgarjan: Égből hullott három alma
Fordította: Goretity József

Typotex Kiadó, Budapest, 2019. 292 lap

Az oroszul író, örmény származású Narine Abgarjan kezdetben online közzétett, rövid elbeszélésekké formált gyermekkori visszaemlékezéseivel tett szert lelkes olvasóközönségre. Irodalmi blogja sikerét kiadói megkeresések követték, és Abgarjan a főként gyermekekről/gyer-mekeknek szóló műveivel már különleges színfoltnak számított az orosz irodalmi palettán, mikor 2015-ben az *Égből hullott három alma – Marani krónikák és egyéb történetek* című, novellafüzérrel kísért, önéletrajzi indíttatású regényével még inkább

felhívta magára a figyelmet. Utóbbiért 2016-ban Jasznaja Polnaja-díjjal tüntették ki, a díjazott kötet pedig Goretity József fordításának köszönhetően – az író művei közül elsőként –, már a magyar olvasók számára is elérhető.

Az égből hullott három alma... egy annak, aki látta, egy másik annak, aki mesélte, a harmadik meg annak, aki hallgatta, és hitt a jóságban. Így hangzik az örmény mesék „... és boldogan éltek, míg meg nem haltak”-ja, és így zárja történetét Narine Abgarjan. A mesés záróformula leleményesen egyben a regény hármasszerkezetét is adja: almák helyett egy-egy nagyfejezet szól *Annak, aki látta* (I.), *Annak, aki mesélte* (II.), és *Annak, aki hallgatta* (III.).

A jelen ismertető pedig álljon itt most annak, aki majd olvassa.

Nagy, lelkes nekiveselkedés helyett a finoman tapogatózás jellemezheti az ismerkedést, ha egy olyan regényről van szó, melyet a kritika „az örmény *Száz év magány*”-ként emleget. Az Abgarjannal folytatott interjúkból kiderül, hogy az író maga sem bánja, sőt hízelgőnek találja a párhuzamba állítást, és Marquetzt legfőbb mestereként nevezi meg. A történetben haladva azonban hamar erősödik az olvasóban az érzés, hogy

az esztétikum és az erkölcsi mondanivaló terén is valami unikálisra talált.

Az *Égből hullott három alma* világa nem annyira álom-, inkább meseszerű, közelebb áll a valódi küzdelmes élethez. A cselekmény helyszíne Maran, egy apró, képzeletbeli örmény település, ami a fejlett világtól elvágva, magányos szigetként áll a Manis-kar tetején, Abgarjan műve mégsem a magány krónikája: az itt élő maréknyi makacs öregember természetes, magától értetődő gondoskodással fordul egymás felé, egyként gondol és érez, és a bánattal vagy gyásszal való megbirkózás sosem nyomja az egyes ember vállát. Pedig nem könnyű Maranban az élet, tünékeny és törekeny világ ez, fennmaradását szüntelenül különböző tragédiák veszélyeztetik: háború, éhínség, természeti csapások. Mégis, mintha éppen ez az örökös létbizonytalanságban való lebegés teremtené a legelevenebb történeteket, a legélőbb embereket. Abgarjan hősei egyszerű, esendő emberek, akik sokat civódnak, sokat hibáznak ugyan, mégis különös erő birtokában vannak, „mintha valahogy kőből lennének kifaragva”, és elég erősek ahhoz, hogy újra és újra kiszínezzék a folytonos megsemmisülés szélén táncoló közösség fakuló világát.

Színesen, lendületesen van megírva a regény. Bár nyelvezete nem túlságosan díszített, a hasonlatok szemléletesek és hatásosak, legyen szó a ragacsos

posványként terjedő csendről, a hitves elhalálózása utáni magányos hétköznapokról, vagy a háborúról, ami rettentő agyarú, izgága szörnyeteggé formálódva szedi áldozatait. Az író jó eltalálja a torokszorítóan szomorú történetek, a finoman líraira hangolt leírások és a komikum arányát ahhoz, hogy olyan könnyed stílust teremtsen, amely képes enyhíteni az elmesélt szerencsétlenségek súlyán. Izgalmas megfigyelni többek között azt is, hogy a különleges örmény sütemények elkészítésének aprólékosan részletezett képei néhol úgy váltakoznak az ízlésesen táltalt tájleírásokkal, hogy az olvasó össze is zavarodhat a képzeletében rajzolt marani képek között: vajon valóban a gondosan szitált liszt hullik a frissen nyújtott tésztára, miközben apró szemű, porhanyós hó lepi el a Manis-kar hegyeit, vagy éppen fordítva?

A fordítás hüen követi az eredeti elbeszélői hangot: könnyed, közvetlen, „a nagy mesélők” előadásmódját idézi. Különösen bravúrosan sikerült a gogoli szkáz elbeszélői formát idéző részek fordítása (a Magtahné zsörtölődéseit idéző részlet az első fejezet legsziporkázóbb néhány oldala), valamint a fordító fejlett humorérzékét igénybe vevő helyzetkomikumok visszaadása. A történet fontos és vissza-visszatérő eleme, a marani emberek szellemes, néha ironikus nemzetségeinek magyarázása során sem csorbul a humor éle a magyar változatban, és a

történet sok más vonatkozásában is szintén leleményesen sikerült a szójátékok lényegét megőrizni.

Gondtalanabb napjain zamatos, klasszikus falusi idillt idéz a marani élet, amelyet azonban szinte megfeythetlenné tesznek az időről időre tapasztalható csodák és látomások, melyekről a megörönyödés hiányából ítélve az is kiderül, hogy nem csupán eseti meglepetések, hanem a hétköznapi élet szerves részei. A mágikus realizmus klasszikus esete – gondolhatnánk –, és mindez bár valóban Macondóhoz teszi hasonlatossá Marant, az *Égből hullott három alma* fantasztikus elemei meglehet, mégsem a mágikus realizmus, inkább a népmesék szimbolikus nyelvének kulcsában értelmezhetőek. Az egyszerű, de erőnyes kovács, Vaszilij élettörténetét például különösen sok megmagyarázhatatlannak tűnő eset kíséri, ám az, ahogyan öccse előre megérzi, hogy aznap kinek a lelke fog az égbe szállni, vagy az, ahogyan a volt feleség egyre gyakrabban kísért némán Vaszilijnál valami baljós eseményt előre jelezve, valójában nem más, mint a mindent átható gondoskodás, felelősségvállalás és összetartozás metaforája.

Sok egyéb vonás köti a mesék hagyományához Abgarjan regényét. A marani lakosok maguk is mesébe illő szereplők: megtaláljuk a „falu bölcse”, a „gyógyító asszony”, a „látó” és a „cigány” archetípusokat, ahogy a rettegett erejű hőst is, aki

puszta ököllel képes leteríteni egy bikát. Az örmény települést sújtó három csapás szintén illeszkedik a mesék világába, amit majd három év aszály, három év éhínség követ. A népmesék tovább öröklődésének eszköze, a szájhagyomány megbecsülése, és a kimondott szó hatalmába vetett hit szintén visszatérő igazsága a regénynek. Többször kifejezésre jut a rögzített szó hasztalansága, és beszédeselek a fejezetcímek is: a tapasztaló, a mesélő és a hallgató szubjektumok a mesék szájról szájra terjedésének szereplői.

Szerkezeti szempontból egészen különleges, ahogyan a cselekményszálak megszakítják egymást: egyazon történet, családi viszony ismertetése félbeszakad, majd újra előkerül egy újabb fejezetben. Abgarjan az akár sokat civódó házások hétköznapijairól úgy hámozza le apránként a felsőbb rétegeket, hogy végül kiderül, a kapcsolat fő mozgatórugója valójában nem más, mint a féltő gondoskodás. Mivel az egyes emberi kapcsolatok lényegének megértése fejezeteken átívelve valósul meg, kitűnik, hogy különböző szempontokból közelítve mennyire ellentmondásosan lehet láttatni egyazon családi viszonyt. Így az egyedi hármast egyúttal a világ dolgai eredendő viszonylagosságának nagy igazságát is segíti megjeleníteni.

A regény önéletrajzi jellege – amire főként a novellafüzér felől olvasva következtethetünk –, a

népmesei eredő és a latin-amerikai író nagy hatása mellett számos orosz irodalmi allúziót is találhatunk a műben. A főhős, Anatolija alakja például a mindig új identitásba rejtező, a boldogulásért (boldogságért?) folytatott magányos harcra ítélt, sokszor a végelgyengülésig tönkrement, de a világ megváltásához is elegendő erővel megáldott orosz nőkről szóló irodalomhoz köti a regényt. Anatolija nem is a Lev Tolsztoj nőalakjaival, inkább Alekszej Tolsztoj *Viperájának* hősnőjével kezdődő, a *Sorszáma: 344* Szofja Petrovnáját és Ulickaja Szonyecskáját is számon tartó sorba illeszkedik be, amelyben Anatoliját épp csak egy arasszal előzi meg Zulejka, Guzel Jahina szintén 2015-ben publikált regényének címadó hősnője.

„Pénteken, nem sokkal dél után, amikor a nap átbukott a zeniten, és méltóságteljesen a völgy nyugati széle felé gördült, Szevojanc

Anatolija lefeküdt meghalni.” – kezdi regényét Narine Abgarjan, majd visszaemlékezéseken keresztül megismerjük Anatolija életútját. A kezdés a *Száz év magány* kultikus nyitómondatát idézi: tudjuk, mi jutott eszébe Aureliano Buendía ezredesnek a kivégzőosztag előtt, élete utolsóának hitt perceiben, azt is tudjuk, hogy az ezredes kivégzése elmarad, de mi lesz a végkifejlete Anatolija halálvárásának? Abgarjan szövege sok meglepetést tartogat, s míg a *Száz év magány* nagy felfedezése volt a szakadatlanul önmagát ismétlő, ciklikusan múló idő, addig az *Égből hullott három almában* azt érdemes megfigyelni, hogy az idő nem csak megállni képes, de néha össze is kuszálódik és feledésbe merül.

Kóti Regina

orosz nyelv és irodalom MA
szellemi szabadfoglalkozású